

LAJOS Katalin

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem
Csíkszeredai Kar
Humántudományok Tanszék
Csíkszereda, Románia
lajoskatalin@uni.sapientia.ro

FORDÍTÁS ÉS KÖZELÍTŐ TÖRTÉNELEMKÉPEK⁵⁹

Erdély képe két mai román történetíró munkáiban

Prevod i približavanje predstava o istoriji

Predstava o Transilvaniji u radovima dva savremena rumunska istoričara

Translation and Approaching Images of History

*The Image of Transylvania in the Works of Two Contemporary
Romanian Historians*

Az egyes közösségeknek, csoportoknak egymásról és önmagukról kialakított és forgalmazott kollektív képzeinek a létrejöttét, az identitásnak és a Másikkal szembeni viszonyulásnak a kérdéseit vizsgálja az összehasonlító imagológia, ami részben interdiszciplináris módszer, részben önálló tudományágnak is tekinthető. A történelemtudomány a maga diskurzusával szintén forgalmazhatja, alakíthatja ezeket a kollektív képzeteket, s azáltal, hogy nem csak a szűk szakmai közösség érdeklődésére tarthat számot, pozitív és negatív módon befolyásolhatja ezeket a hagyományos imázsokat. Tanulmányomban azt vizsgálom, hogy az 1989-es romániai fordulat után tematizálódik-e a történészek között az, hogy milyen kép is forgalmazódik a két történetírásban a román és magyar nép történetéről (és magáról a népről), illetve azt is elemzem, hogy a történelemtudományi munkák fordításai hogyan járulnak/járolhatnak hozzá a két nemzet történelemképének közelítéséhez. Elemzésem fő tárgyát a magyar fordításban 2000 után megjelent jelentősebb román történelemtudományi munkák szövegelemzése képezi.

Kulcsszavak: imagológia, hungarológia, történelem, fordítás, kultúráközvetítés

⁵⁹ A tanulmány a 2016-os pécsi Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson elhangzott előadás szerkesztett, aktualizált változata.

Bevezető

A történelem sokarcú fogalom, nehezen hagyja magát definíciókba zárni, koronként, irányzatonként, diszciplínánként, sőt szerzőnként változhat, hogy mit tartanak fontosnak a történelem fogalmában, milyen oldaláról közelítik meg ezt a nagyon képlékeny jelenséget. Ki az, aki a történelemmel foglalkozhat? Ha csak azokat a tudományág-megnevezéseket tekintjük, amelyek utótagként tartalmazák a „történet” szót (politika-, kultúr-, filozófia-, irodalom-, nyelv-, hajózás-, mentalitástörténet, nemzetközi kapcsolatok története, bármilyen tudomány története stb.), láthatjuk, hogy mennyire szerteágazó azoknak a szakembereknek a sora, akik a történelem valamelyik aspektusával foglalkoznak.⁶⁰ Ilyen jellegű kutatási terület az imagológia is, mely az egyes népek, népcsoportok, közösségek egymásról kialakult és forgalmazott képét vizsgálja nemcsak a szinkroniában, hanem a diakroniában is. Így bárki, aki valamilyen tudományterülettel foglalkozik, kapcsolatba kerülhet (és gyakran ez a kapcsolat elkerülhetetlen) az adott terület és az érintkező tudományterületek történetével.

A történelem azonban nemcsak tudományos vizsgálatok tárgyát képezi, hanem a hétköznapi ember életének is része, a személyes élet, illetve a család történetén kezdve az őt körülvevő szűkebb és tágabb, formális és informális vagy nonformális közösségek történetén és az általuk forgalmazott történeteken és történelmeken keresztül behálózza életünket. A történelemről szóló szövegek pedig a szélesebb olvasóközönség érdeklődésére is számot tarthatnak, egy-egy tudományos munka témája, megközelítésmódjának hozzáférhetősége, gördülékeny stílusa és szerencsés időzítése akár bestsellerré is avathat egy ilyen könyvet.

A Sapientia Egyetem Humántudományok Intézetében működő imagológiai kutatócsoport az elmúlt években számos területen vizsgálta a nemzetek, etnikai csoportok egymásról kialakított képeit, de céljának tekinti azt is, hogy az imagológiai szakirodalom fontosnak ítélt szövegeit, tanulmányait lefordítsa, és magyarul is hozzáférhetővé tegye. Így került sor arra, hogy több kollégámmal együtt egy fordításokat tartalmazó gyűjteményes kötetbe Sorin Mitu egyik könyvének fejezetét lefordítsam. A fordítás során merült fel a kérdés, hogy ha elfogadott tény, hogy a fordítás nemcsak nyelvi, hanem kulturális közvetítés is, akkor ez fokozottan érvényes a történelmi munkák fordítására, és talán érdemes lenne vizsgálni, hogy az utóbbi évtizedek román és magyar történelemtudományi munkái között fedezhető-e fel valamiféle közeledés, illetve ha igen, ez

---

⁶⁰ És ekkor még nem beszéltünk azokról a tudományokról, amelyek előtagként tartalmazzák a kifejezést, illetve amelyek nem tartalmazzák, de egyértelmű, hogy érvényesül bennük a történelmi szempont: történelmi nyelvtan (és a nyelvtani részterületek különálló története: történelmi hangtan stb.), néprajz, szociológia stb.

tükröződik-e a történettudományi művek egymás nyelvére történő fordításában. A román és magyar nyelv közös hátránya ugyanis, hogy kelet-európai kis nyelvekként a csak ezeken a nyelveken megszülető tudományos termés elszigetelt marad, ha tehát valaki ki akar ebből törni, akkor vagy idegen nyelven írja a munkáit, vagy gondoskodik ezek lefordíttatásáról, vagy pedig olyan témát érint oly módon, hogy az felhívja magára a külföld érdeklődését, és lefordítják.

Ha a román történelemtudományi szerzők idegen nyelven megszületett tanulmányait és az azokban használt bibliográfiát nézzük, akkor látjuk, hogy a szövegeiket javarészt franciául írják, vagy franciára fordítják, illetve a francia nyelvű bibliográfia dominál. Még az utóbbi években is viszonylag ritka az angol nyelvű tétel. A magyarban a német nyelv uralkodik, az utóbbi időben mind a fordítás nyelveként, mind pedig a bibliográfiák tételeiben egyre nagyobb hangsúlyt kap az angol nyelv, a francia pedig szinte teljességgel hiányzik. Kissé talán éppen az erdélyi tudósok esetében áll másként a helyzet: itt román oldalon is meg-megjelenik a német nyelv, illetve a fiatal generáció tagjai egyre gyakrabban használják az angolt mint közvetítő nyelvet.

A fordítás eredményeként megszületett történettudományi munkák fordítás-tani elemzése egy lehetséges kutatási irány, izgalmas lenne azt megnézni, hogy a szerző és fordító kulturális és tudás-, illetve meggyőződésbeli különbségei hogyan befolyásolják a fordítást, ebben a dolgozatban azonban erre nem vállalkozom.⁶¹

A közeledés másik feltétele meglátásom szerint a forráskezelés, módszertan, elméleti keret terén létező közös alap. Más tudományterületeken is, de a történelemtudományban különösen nehéz párbeszédet folytatni, ha ezeket a kérdéseket nagyon másként látják képviselői. Érdemes talán megnézni azt is tehát, hogy azok a román és magyar szerzők, akiknek műveit lefordították a másik nyelvre, milyen mértékben állnak közel egymáshoz a módszertan területén.

A román és magyar történetírásnak közös és gyakran vitákat, nézeteltéréseket, konfliktusokat kiváltó témája Erdély története, illetve ritkábban a másik ország egészében vett történelmére vonatkozó tanulmányok. Első pillantásra úgy tűnik, hogy azokat a történelemtudományi munkákat fordítják le egymás nyelvére, melyek egybevágóan a célnyelvi ország történelemszemléletével, mintegy azt alátámasztandó, hogy a másik ország tudósai között is vannak hasonlóan gondolkodók. A más nézőpontot valló munkák vagy nem kerülnek a célnyelvi olvasóközönség elé, vagy nagy vitát kavarnak a szakmabeliek között, ami akár a sajtóban is megjelenhet, de a vitás művet továbbra sem fordítják le.

⁶¹ Elsősorban tankönyvfordítások kapcsán van olyan tapasztalat, hogy a román nyelvű történelemtankönyvek magyar fordítója megváltoztatja a román forrásnyelvi szöveg egyes elemeit, hogy a (magyar) történelmi hitelességhez közelebb kerüljön a célnyelvi szöveg. Ezeket a módosításokat tiltja a tanügyminisztérium, a román nyelvű tankönyveket, köztük a történelemtankönyveket is, változtatás nélkül kell lefordítani a kisebbségek nyelvére.

A történelemtudományi munkákról-vitákról szóló sajtóvisszhang nem csupán szakmai közönség elé jut el, hanem a tágabb olvasóközönséghez is, így alakítja azt a képet, amit az egyes közösségek gondolnak a másik közösség hozzáállásáról, szándékairól, hiteiről és meggyőződéseiről. Ez természetesen alakítja a másiról kialakult képet, valamint azt, hogy mit gondolunk, milyen kép él rólunk a másik közösségben.

Kutatócsoportunk azért gondolta fordításra érdemesnek Sorin Mitu *Transilvania mea* című könyvének két fejezetét, mert részben elméleti szinten is kötődik az imagológiához (lásd az *Összehasonlító imagológia: egy összefoglaló tudományág terve* című fejezetet Pieldner Judit és Tapodi Zsuzsa fordításában), másrészt egyes fejezetei (például az *Erdélyi barátok és ellenségek: románok, magyarok és egymásról alkotott képük* című fejezet, melyet én fordítottam)⁶² számunkra meglepő módon⁶³ egybevágnak elképzeléseinkkel, megerősítenek bennünket abban, hogy van lehetőség a közös gondolkodásra. A fordítás létrejöttének indítékai, motivációi között tehát a módszertani és tartalmi szempontok egyaránt megjelentek, és ez valószínűleg így van más történettudományi munkák fordításának esetében is. Jelen tanulmányban arra fektetem tehát a hangsúlyt, hogy melyek azok a sajátosságok, melyek a kiválasztott történészek munkáit magyar fordításra érdemessé, izgalmassá, és a két kultúra történelemszemlélete közötti hídszerep betöltésére alkalmassá teszi őket.

Románia történelme a magyar történetírásban, Magyarország történelme a román történetírásban

Az, hogy egy ország történelme hogyan jelenik meg egy másik ország történetírásában, sok mindent elárul e két ország egymáshoz való viszonyáról, földrajzi és történelmi, valamint ideológiai közelségükről-távolságukról. Szomszédos országok esetében nyilvánvaló, hogy ez a távolság jóval kisebb, mint egymástól távol eső országok esetében, és jóval nagyobb az érintettség – akár pozitív, akár negatív értelemben.

Megvizsgáltam, hogy 1989 után tematizálódik-e történészek között az, hogy milyen kép is forgalmazódik a két történetírásban a másik nép történetéről (és magáról a népről), mi ennek az alakulástörténete, ideológiai és tudomány-módszertani háttere. Két ilyen munkát emelnék ki, egyet a magyar, egyet pedig a román történelemtudományból. Magyar részről Bárdi Nándor plenáris előadását említeném a 2016. április 28–29-én tartott nagyváradi RODOSZ konferencián

---

⁶² Mindkét tanulmányfordítás megjelenési helye: Tapodi (szerk.) 2016.

⁶³ Mikor azt mondom, hogy „meglepő módon”, akkor természetesen arra az előítéletre utalok, mely a román történetírással szemben él a magyar köztudatban.

(a konferencia címe: *Új kihívások és válaszok az erdélyi történelemkutatásban*, az előadás címe pedig *Erdély, Románia és a romániai magyar kisebbség történetével foglalkozó 1989 utáni magyar nyelvű szakirodalom nagy témái és a kutatási programok* – az interneten elérhető bemutató rövid címe: *A XX. századi magyar történetírás Románia-képe*) (Bárdi 2016). Ebben az összefoglalásban az előadó bemutatja a XX. századi magyar történettudomány Romániával kapcsolatos alkotásait periódusonként, témánként, iskolánként és irányatonként, beszél az értelmezési keretéről és intézményi feltételekről. Ebből egy olyan kép rajzolódik ki, melyből az látszik, hogy a magyar (és itt magyarországi és erdélyi magyar egyaránt értendő) történetírás Romániával kapcsolatos műveiben jelentős helyet foglal el a romániai magyar kisebbség kérdésköre, és csak ezzel kapcsolatban értelmeződik az elsősorban erdélyi románság történetének témája. Hat munkát említ, melyek kimondottan a román történelemmel kapcsolatosak, és magyar szerzők tollából származnak.⁶⁴ Az előadó a plurális hagyományok kapcsán említi azokat a témákat és jelenségeket, melyek közösek-hasonlóak a két nép történelmében és történetírásában, többek között azt, hogy mindkét irányból megindult a nemzeti mítoszoknak és karakterológiáknak a lebontása, román oldalon Sorin Mitu és Lucian Boia nevét említi, magyar oldalon Trencsényi Balázsét.⁶⁵

A román történetírás Magyarország-percepciójáról Marius Turda és Constantin Iordachi ír átfogó és tematikus bibliográfiával zárt tanulmányt (Iordachi–Turda 2000). Ez a szöveg Bálintfi Ida és Bálintfi Ottó fordításában a *Regio* folyóiratban jelenik meg magyarul. Románul ugyanebben az évben jelent meg a marosvásárhelyi *Altera* folyóirat októberi számában – érzékelhető tehát, hogy a közös téma, illetve a közelítés szándéka rövid időn belül elvezet a másik nyelven történő publikáláshoz. A szerzők véleménye szerint a kommunizmus bukása után bekövetkező változások ellenére sem változott lényegesen az ebben a régióban levő országok egymásról alkotott képe, ezeket továbbra is a mítoszok és előítéletek határozzák meg. Miközben a kilencvenes évek elején tapasztalható konfliktusos viszonyt az évtized végére a politikai megbékélés és együttműködés váltotta fel, a két ország közvéleményében továbbra is a korábban kialakult képek élnek tovább. „Bejáratott közhelyek, előítéletek és kölcsönös megbélyegzések élnek tovább a kollektív emlékezetben, a közbeszéd – sőt ami még inkább figyelemre méltó – a történészek szakmai diskurzusában is” –

⁶⁴ A Bárdi által elemzett történelemtudományi munkák a következők: Gáldi–Makai 1941; Hunya et al. 1990; Raffai 1989; Miskolczy–Trócsányi 1992; Szász 1993; Balogh 2001.

⁶⁵ Érdekes, ugyanakkor érthető és várható volt, hogy Trencsényi válogatott bibliográfiájában olyan román szerzőkkel közösen szerkesztett könyvek szerepelnek, akik a mai román történetírás kiemelkedő (néha pedig vitatott) alakjai, és éppen az általam is vizsgált közeledést segítik munkájukkal: Sorin Antohi, Dragoş Petrescu, Cristina Petrescu, Marius Turda és Constantin Iordachi.

mondják a bevezetésben (Iordachi–Turda 2000, 130). A szerzők feltárják a téma historiográfiai kontextusát, és három román történész románok történetét összefoglaló művét mutatják be annak illusztrálására, hogy milyen típusú történelmi attitűdök érvényesülnek ezeknek a műveknek a Magyarország-képében. Következtetésük, hogy ez a kép e művekben felszínes, és érzékelhető, hogy nincs egyetlen román nyelvű *Magyarország története* könyv sem, melyre hivatkozni lehetne. Az 1986-ban nagy vihart kavart *Erdély története* könyvet sem fordította le senki románra, a Magyarországról szóló történelmi diskurzus pedig Erdélyre korlátozódik (Iordachi–Turda 2000, 135).

A XX. század utolsó évtizedének vége felé körvonalazódó legújabb irányzat képviselői (akik nem csupán egy generációhoz tartoznak), vizsgálják immár a román történettudomány elméleti elmaradottságát, a faktológiához való ragaszkodását, a nyugati történetírás irányzataival való párbeszéd hiányát. Ez az új beszédmód megjelent a tankönyvekben, a médiában és a politikai vitákban, de mindannyiszor nagy ellenállásba ütközött a történelem nacionalista szemléletének hívei között⁶⁶ (Iordachi–Turda 2000, 138). A 2000-ben végzett áttekintés következtetése, hogy a román–magyar politikai megbékélés (ami erre az időpontra jellemző volt, ma már kérdéses, hogy ez mennyire van így) nem hozta el a két ország historiográfiai megbékélését, hogy a nacionalista kánontól eltérő szemléletmódú tudósok nehezen tudnak érvényesülni a tudományosság igazán jelentős terein, például az egyetemeken. Nem valósult meg a román történetírás reformja elméleti szinten sem. A két ország egymásról alkotott képét a történelemtudományi munkákban továbbra is a nacionalista szemlélet uralja, bár megjelentek a mítoszokat, sztereotípiákat, előítéleteket lebontani kívánó megközelítések is, ugyanakkor léteznek a század végén olyan fiatal értelmiségi csoportok, akiknek kutatási tervei és értelmezési módjai azt sugallják, hogy van remény ennek a tudománynak a megváltozására (Iordachi–Turda 2000, 140–142).

Novák Zoltán Csaba 2016 márciusában a *Székelyhonban* megjelent interjújában hasonló következtetésre jut a jelen történelemtudományát illetően, nem sok változott tehát a 2000 óta eltelt 16 esztendőben sem e téren.⁶⁷

---

⁶⁶Lásd Sorin Mitu szerkesztésében megjelent XII. osztályos *Románia történelme* című tankönyvet (*Istorie. Manual pentru clasa a XII-a*), ami óriási botrányt keltett a román médiában.

⁶⁷Novák a román Akadémia marosvásárhelyi Gheorghe Sincai társadalomtudományi kutatóintézetének munkatársa a fiatal történészgenerációhoz tartozik, és úgy gondolja, hogy az az elmozdulás, ami a történelemtudomány jelenében tapasztalható, néhány kérdésben részben annak tulajdonítható, hogy van közeledés, egyre rendszeresebbnek mondható a kommunikáció a fiatal román és magyar történészek között, ez a generáció kölcsönösen megfordul egymás intézményeiben továbbképzések, doktori és posztdoktorális tanulmányaik során. Továbbra is kérdés marad ugyanakkor, hogy ezek a klasszikus és dogmatikus román történelemtudomány határait átlépő megközelítések mikor kerülnek be a köztudatba (például az oktatásba).

Történelem és imagológia két jelenkori román történész műveiben

Térjünk át tehát az általam vizsgált két román történész történelemképére, Magyarországhoz, Romániához és benne Erdélyhez való viszonyára, arra, hogy milyen reakciót váltanak ki munkájukkal, és ez megnyilvánul-e, s ha igen, hogyan abban, hogy milyen nyelvekre fordítják őket. Lucian Boia 1944-ben született Bukarestben, tehát az idős történésznemzedékhez tartozik, műveivel, értelmező módszereivel, témáival és nem utolsósorban stílusával kivívta a „sztártörténész” státust, műveit angolra, németre, franciára, magyarra, spanyolra, szlovákra fordították. Mégis Sorin Mituval kezdeném az eszmefuttatást, aki ugyan a fiatal generációhoz tartozik (1965-ben született Aradon), de jelen tanulmány szempontjából elsőbbséget élvez, hisz az ő munkája kapcsán jutottam a témához.

A Sapientia EMTE Humántudományok Tanszéke által két évente szervezett imagológiai témájú konferenciák kiindulópontja az összehasonlító irodalomtörténet volt, azt vizsgálták a konferenciák résztvevői, hogy mi módon jelenik meg a románok képe a magyar irodalomban, illetve a magyarok képe a román irodalomban. A két nyelvű konferenciák azt is feltételezték, hogy egymás szakirodalmának ismeretében tárjuk fel ezeket a kérdéseket. Ekként jutottunk el Andrei Oișteanu román és magyar nyelven egyaránt megjelent könyvéhez, mely a képzeletbeli zsidó témáját dolgozza fel (Oișteanu 2001; 2005).⁶⁸ Ugyanekkor találtunk rá Sorin Mitu könyvére (Mitu 2006), ami vállalt szubjektivitásával, Erdélyt érintő témájával, a vonatkozó nemzetközi szakirodalom ismeretével és használatával, tudatosan érvényesített imagológiai szempontjaival hasznos eszköznnek bizonyult kutatócsoportunk számára. Úgy gondoltuk ugyanakkor, hogy stílusa, olvasmányossága is érdemessé teszi, hogy a románul nem tudó magyar (szakmabeli és a téma iránt érdeklődő „laikus”) közönség számára is közvetítsük ezt a könyvet.⁶⁹ A két (típusú és nyelvű) közösség egymáshoz való közeledésében ugyanis játszhat szerepet az, hogy teljes terjedelmében olvashatnak anyanyelvükön olyan történelemtudományi szövegeket, melyek kiegyensúlyozottan, szakszerűen közelítenek meg egy olyan témát, mely a román–magyar történetírás ütközőfelülete hosszú évtizedek (lassan század is mondható) óta.⁷⁰

⁶⁸ Oișteanu könyve eredetileg 2001-ben jelent meg, azóta több kiadást is megért (2005-ben szintén a Humanitas, 2012-ben a jászvásári Polirom Kiadó adta újra ki), 2005-ben a Kriterion Kiadónál jelenik meg magyarul, Hadházy Zsuzsa fordításában.

⁶⁹ A 2016-os előadás óta megjelent Mitu könyve teljes fordításban: Sorin Mitu. 2018. *Az én Erdélyem: Történetek, mentalitások, identitások*. Ford. Sebestyén Mihály. Marosvásárhely: Mentor Könyvek.

⁷⁰ Alina Mungiu-Pippidi jegyzi meg 1999-ben, hogy „melyik az a tárgykör, amely mindannyiunkban a legprimitívebb érzéseket hozhatja felszínre, ha nem Erdély? E régió a két nemzet politikai vitájának, valamint nemzet- és azonosságépítő törekvéseinek szíve, amelytől mindannyiunk önbecsülése függ” (Mungiu-Pippidi 1999, 11–12).

A könyv egy tizenegy oldalas bevezetőben tárgyalja a szerző érintettségét, személyes viszonyát a témához (milyen értelemben „az én Erdélyem” az, amiről szó lesz), hozzáállását a történelemtudományi trendekhez-irányzatokhoz, az osztrák–magyar uralom hatását az erdélyi kultúrára, családi hagyományainak Kelethez és Nyugathoz való viszonyát, illetve személyes intellektuális utazását a román nacionalizmustól (mely meghatározta gyermekkorát) az intellektuális értelemben vett liberalizmusig. A román humán tudományokban szokatlan ez a fajta önreflexív hozzáállás a kutatás témájához. Miután elmondja, hogy a könyv egyes fejezetei mit tartalmaznak, kitér a magyar személynevek helyesírására, melyben „a nyelvtani udvariasság jegyében” és az erdélyi román helyesírás hagyományaihoz híven a családnév megelőzi a keresztnévet. Ilyen bevezetés után természetesen azt érzi-érezheti a románul tudó magyar olvasó, hogy itt nemcsak a szerző, hanem az olvasó, a magyar olvasó Erdélyéről is szó lesz, és ez üdítően hat a román történelemírásról élő előítéleteink között.

Hogy ízelítőt nyújtsak a fordítandó könyv szerkezetéről: hat fejezetből áll, melyben az első a történetírói diskurzus Romániában releváns témáit vizsgálja, és itt idézi az e témával kapcsolatos szakirodalmat: a történész és történelemtudomány státusát értelmező munkák között az általam is említett szerzők és munkáik is szerepelnek: Sorin Antohi, Constantin Iordachi, Trencsényi Balázs és mások (Murgescu 2000; Zub–Antohi 2002; Iordachi–Trencsényi 2000). Az ezredforduló évében oly fontosnak tűnő téma hat évvel később is aktuális, és egy történelmi munkát író szerző nem kerülheti meg a reflektálást a kommunista nacionalizmus alapjaira építő konzervatív és a modernizmushoz közelítő, liberális felfogás és csoportok párhuzamos létére. Ebben a fejezetben tárgyalja az identitás problematikáját, a levéltárak, a nagyközönség és a történészek kapcsolatát, az összehasonlító imagológia módszertanát⁷¹ is, illetve a „másik képét” a szimbolikus földrajzokban.

A második fejezet olyan kérdéseket érint, amelyekben Erdély ütközőpontként szerepelt a kultúrák között: Erdély decentralizációja, autonómiája, föderatív átszervezése körüli vita 1997-től kezdődően, a kolozsvári egyetem és az 1848-as forradalom körüli konfliktusok. A harmadik fejezetben a modern kori Erdély történelmének alapvető témáit járja körül: a haza, Európa, a forradalom és az ünnep fogalmait. Az alfejezetek címei (A haza gondolatának felépítése az erdélyi románoknál; Európa képe az erdélyi románoknál; Miért csináltak a román parasztok forradalmat?; A sajtó és az [ellen]forradalom; Ünnep, másság és társadalmi konfliktus) jól szemléltetik a fejezet gondolatmenetét, és talán

---

⁷¹Ez a részlet jelent meg Pieldner Judit és Tapodi Zsuzsa fordításban, amint azt már a korábbiakban említettem (Mitu 2016, in Tapodi, 2016, 45–83).

kissé betekintést nyújtanak a szemléletmódjába is.⁷² A negyedik nagy fejezet a mentalitástörténet eszközeivel közelíti meg az erdélyi történelem kérdéseit: a szerelem helye az erdélyi paraszti mentalitásban, az egyházi cölibátus jelenségeit a görög katolikus egyházban, az osztrák császár erdélyi nőkben élő képe és a nemzeti érzés, Avram Iancu magyar kedvesei, azok a témák, melyeket körüljár ezekben. Az ötödik fejezet címe: Erdélyi barátok és ellenségek: románok, magyarok és egymásról alkotott képük. A „kitalált hagyomány” hobsbawni elméletére alapozva kísérel meg egy bevezetést egy román–magyar imagológiatörténethez (ez az első alfejezet címe), majd két következő alfejezetben a románoknak a magyarokról forgalmazott sztereotípiáinak⁷³, illetve a magyarok románokról alkotott képének történeti elemzését végzi el (az alfejezetek címe: Román sztereotípiák a magyarokról, valamint Románok a magyarok szemében: egy etnikai kép keletkezése). A további alfejezetek Horea felkelésének magyar történelemtudományban való megjelenését, Ürmösy Sándor unitárius lelkész Havasalföldi utazásairól írt naplóinak és a benne élő románságképek az elemzését, Kőváry László történész munkáiban a román történelemmel kapcsolatos szemléletét, Jókai Mór román témájú publicisztikai és irodalmi műveinek bemutatását, a román nőről forgalmazott magyar képek megjelenését, valamint Dálnoky Incze Józsefnek az 1848-as forradalomról szóló önéletrajzi munkájának az elemzését tartalmazzák. A hatodik nagy fejezet témája a Nyugat képe az erdélyi románoknál: a franciák képe a középkori erdélyi paraszti mentalitásban, e képnek a megjelenése a hivatalos propagandában és a népi gondolkodásmódban, Itália képe az 1850-es évek közgondolkodásában, a carbonari mozgalom és a román forradalmi mozgalmak közötti kapcsolat, az ír modell és az erdélyi románok viszonya a XIX. században, Amerika és benne Benjamin Franklin képe az erdélyi románoknál. A zárszó első bekezdése visszatér az elméleti keretek tudatosítására, és ezt mondja:

Nagylelkű episztemiológiai csillagzat alatt élünk. Kutatásainkat a legváltozatosabb modellek, kérdések és elméletek irányítják, arra tanítva bennünket, hogy hogyan keressük az igazság ezer arcát. Ez a túlságosan is tágas tér csapdákat rejt magában, és kétségkívül nyugtalanító hatással van

⁷² A román történészek között nem egyedülként a harmadik alfejezetben közel egyoldalnyi lapalji jegyzetben tárgyalja az 1848-as román forradalomként tárgyalt eseménysorral kapcsolatban, hogy miért nem lehet forradalomnak nevezni ezeket, és mi mindennek lehetne inkább nevezni, mint forradalomnak. A negyedik fejezet címe is ezt sugallja.

⁷³ Első mondata: „A románok magyarokra vonatkozó képei olyan téma, mely szinte teljességgel hiányzik a szakirodalomból.” Majd lapalji jegyzetben fejezi ki szándékát egy ilyen jellegű tágabb vizsgálat lebonyolítására, amelynek első nehézsége az előzetes kutatások hiánya lesz (Mitu 2006, 229; 2016, 109).

azokra a történészekre, akik hozzászótkak az olyannyira kényelmes tiszteletre méltó igazságaikhoz. Nem fér kétség azonban hozzá, hogy a módszertani pluralizmus és relativizmus legalább egy jelentős elégtélt okoz: a korlátok nélküli szabad gondolkodás örömét, azt a gyönyörűséget, hogy szabadon hajózhatunk a kíváncsiságunk előtt tágra nyílt tengereken (Mitu 2006, 431).⁷⁴

Ezt a recenziószerű másfél oldalt azért tartottam érdemesnek leírni, hogy érzékeltessem, milyen jellegű mű az, amit fordításra érdemesnek tartunk. Igen fontosnak gondolom ugyanis, hogy a román–magyar történelem közös témáit is érintő nagyobb lélegzetvételű román művek eljussanak ne csak a szűk szakmai közönséghez, hanem a tágabb olvasóközönséghez is, ezt pedig elsősorban a magyar fordítás biztosíthatja.

A román történelemtudomány manapság talán legdivatosabb, az idősebb generáció tagjai közül magyarra legtöbbet fordított szerzője Lucian Boia, a mítoszromboló történészek közé tartozik, ez pedig a történelem iránt érdeklődő román és magyar közönség soraiban egyaránt népszerűvé teszi. Ráadásul stílusa rendkívül olvasmányos, lendületes, a román tudományos nyelv nehézkességétől mentes, szinte kínálkozik a fordításra.⁷⁵ A *Vesztesek és győztesek – Az első világháború újraértelmezése* című könyvét összefogó papírszalagon ez áll: „Az első világháború a román sztártörténész szemével.” Műveiben a történelem relativista felfogását vallja, és bár ez a szemléletmód jó ideje elfogadott Nyugat-Európában, a kilencvenes évek második felében a román történetírásban újdonságnak számított. Egyes műveiben a román történelemírásnak azokat az axiómáit veszi górcső alá, melyek megkérdőjelezése hosszú évtizedeken keresztül tabunak számított, és ma is nagy port kavart a nacionalista érzelmű körökben. Ez a tabudöntögetés azonban jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy párbeszéd alakulhasson ki a román és nyugati történetírás között, hogy a román és magyar olvasóközönség konfliktusosként megélt történelemképe közelíthessen egymáshoz.

Történelem és mítosz a román köztudatban című 1997-ben megjelent könyvében, amit 1999-ben már le is fordítottak magyarra (Boia 1997; 1999), abból indul ki, hogy a száraz adat- és eseményfelsorolásként értelmezett, objektívnek feltételezett történelemtudományon túl létezik egy olyan történeti diskurzus, ami a saját vagy közösségi történelemképet közvetíti. A történelemtudományban mint relatív tudományban nagy szerepe van a mítoszoknak és ellenmítoszoknak, melyek mindig az adott kor szükségletei szerint kelnek életre, virágoznak, illetve hanyatlanak. A könyv első fejezete a román történetírás XIX–XX. század romániai

---

⁷⁴ Saját fordítás.

⁷⁵ Lucian Boia magyar fordításban is megjelent műveinek sorát lásd a bibliográfiában.

történetírásának és az ezt kitermelő társadalomnak a jellegzetességeit vizsgálja meg. A XIX. század második felének modernizációs törekvései témájánál kitér az urbanizáció kérdésére, illetve az etnikai arányokra a román nagyvárosokban és Erdélyben. A két főváros, Bukarest és Jászváros nem ortodox vallású (katolikusok és zsidók) lakóinak magas aránya az urbanizáció és kozmopolitizmus fokmérője, Erdélyben pedig a román lakosság magyarokhoz és németekhez viszonyított kisebbségi létét emeli ki. Ez utóbbi elismerése nem általános jelenség a román történelemtudományban. A felülvizsgált mítoszok között szerepel a dákoromán kontinuitáselmélet, a Vitéz Mihály vajda nemzetegyesítő tette körüli mítosz, a nacionalizmus mítosza, a román egység mítosza, a román lélek és nemzeti sajátosság mítosza, a különböző történelmi korszakok idegen nemzetekkel kapcsolatos mítoszai (franciák, németek, cigányok, zsidók, magyarok képe az adott kor és a jelenkor román köztudatában), a nemzeti panteon alakjainak mítoszai. *A románok és a többiek* című fejezetben külön alfejezet foglalkozik a románokkal együtt élő nemzetiségek kérdéskörével: „*Három érzékeny dosszié: a cigányok, a magyarok, a zsidók.*” Az itt felsorolt témák között szinte mindegyik érinti a romániai magyar kisebbség „érzékenységét”, hogy csak néhány példát említsek: Erdély történelmi hovatartozását illetően a dogmatikus történelemtudomány a kontinuitáselmélet alapján nevezi bevándorlóknak az erdélyi magyarokat, és az etnikai feszültségekkel terhes időszakokban erre alapozva küldi Ázsiába őket a szélsőséges irányultságú közbeszéd. Vitéz Mihály 1599–1600-ban végrehajtott tette, mely során egy kézben egyesíti Moldva, Havasalföld és Erdély területeit, a kommunista történetírásban úgy jelenik meg, mint Románia első egyesítése, annak bizonyítéka, hogy az országegyesítésre való törekvés és a román egység tudata már a XVI. században létezett, hogy Erdély már ebben az időben román ország volt, így ez az időpont nemzeti ünnepként is szerepel a romániai ünneptárban.

Drăgan Traian a könyv 1997-es megjelenése után írt elismerő recenzióját a következővel zárta: „A végén megkockáztatok egy javaslatot: érdemes lenne magyarra fordítani ezt a munkát!” (Traian <http://www.c3.hu/~klio/klio992/klio022.html>). Ez a felhívás jól érzékelteti, hogy nemcsak magyar, hanem román oldalról is erős igény él annak felmutatására, hogy a „mainstream” történetírás változóban van, vannak fontos hangok, amelyek a román–magyar történelmi megbékélés, a közelítő történelemképek kialakulásához vezethetnek. Rövid két év múlva a fordítás meg is jelent, hisz valódi érdeklődésre tartanak számot ezek a művek – most már a szerzőjük hírneve is elegendő, hogy az újan megjelenő Boia-könyveket rövid időn belül magyarra fordítsák. A szerző jelen tanulmány bibliográfiájában feltüntetett magyarra fordított könyvei mind érintik valamilyen formában a magyarság, elsősorban az erdélyi magyarság kérdését, ezt kiegyensúlyozottan, a történelmi források és kontextusok tiszteletben tartásával teszi.

Zárógondolatok

Boia, Mitu és egyre többen a román történészek közül lebontják a régi történelemtudományban történelmi tényként kezelt mítoszoknak a falát, megmutatják mitikus voltukat, beillesztik abba a történelmi-ideológiai kontextusba, amelyben mítosszá váltak, vázolják, hogy hogyan alakultak a különböző korokban, illetve azt, hogy milyen funkcióval rendelkeznek ma. A kiegyensúlyozott megközelítés, a történelmi dokumentumok objektivitásra törekvő kezelése a román laikus közönség számára is egyre fontosabb. Az ilyen jellegű könyvek, cikkek megjelenése körüli olvasói értékelésekben román részről is az érzékelhető, hogy igény van erre, és pozitívan méltányolják ezeket a teljesítményeket. Annál is fontosabb tehát ezek eljuttatása a magyar olvasóközönséghez. Itt pedig jelentős szerepe van/lehet a fordító(k)nak, illetve annak, hogy van-e erre támogató közeg, illetve intézményi stratégia.⁷⁶

Novák Csaba Zoltán történész úgy látja, hogy a nagyobb lélegzetvételű, monografikus jellegű munkáknál erre mindenképpen szükség van, és úgy tűnik, hogy a felkapottabb történészek esetében ez meg is történik. A román kiadók közül a bukaresti Humanitas és a iași-i Polirom az, ahol látható egy tudatos vállalkás ezeknek a műveknek a megjelentetésével kapcsolatban. A romániai magyar kiadók között a kolozsvári Koinónia és a bukaresti meg kolozsvári székhellyel működő Kriterion könyvkiadók végzik ezeknek a könyveknek a magyar nyelven történő kiadását. A legújabb romániai magyar történészgeneráció tagjai közül vannak olyanok, akik maguk gondoskodnak arról, hogy megszülető szövegeik rövid időn belül románul vagy angolul is elérhetőek legyenek, ugyanis a szakmabeliek csoportján belül már az angol nyelven való megjelenés is segíti az információk áramlását. Ennek köszönhetően egyre nő azoknak a román fiatal történészeknek a száma, akik munkáikban hivatkoznak a romániai magyar kollégáik munkáira. Ez elsősorban a jelenkor történelmére igaz. A szélesebb körű román olvasóközönséghez azonban csakis a román nyelvre lefordított magyar szövegek juthatnak el, és elsősorban ez segítheti a történelemképek közelítését nemcsak a szakmabeliek szűk csoportján belül, hanem a kérdés iránt érdeklődő tágabb közösségek között is. Nem látom azt a kiadói vagy kutatóintézeti fórumot, ami ezt a feladatot magára vállalná. Kissé egyoldalúnak tűnik tehát a folyamat: elsősorban magyar (ezen belül is romániai magyar) erőfeszítések történnek a román történelemtudomány jelentős eredményeinek közvetítésére a tágabb közösség felé, román irányból kevésbé látványos az, hogy lenne olyan

---

⁷⁶ Külön kutatás témája lehet, hogy a fordítás eredményeként megszületett történelemtudományi munkák hogyan viszonyulnak forrásnyelvi eredetijükhöz, vannak-e, és ha igen, milyen jellegűek a fordítói változtatások, ezeket mennyire befolyásolja a fordító előítélet-rendszere. Ezt román–magyar és magyar–román irányban egyaránt érdemes lenne elemezni.

kiadói tendencia, mely a magyar történelemtudomány eredményeit közli román nyelven. Elsősorban sajtóhírek szólnak a jelentősebb kiadói eseményekről, a *Székelyföld története* (Salamon et al. 2012) című tankönyv olvasható román fordításban is, bár nem világos, hogy ki a fordítója, és maga a fordítás eléggé gyenge. A könyv körül kialakult viták mind magyar, mind román, mind laikus, mind pedig szakmai körökben azt erősítik meg, hogy a történelem nem csupán szűk szakértői körök érdeklődési szférájába tartozik, s így a kiválasztott szövegek fordítása sem csupán a tudományközi kommunikációt szolgálja, hanem a közösségek egymásról kialakított képét is formálja.

Végül meg kell fogalmaznunk azt a tényt, hogy legnagyobb hatása az előítéletek, sztereotípiák és tabuk leépítésére az iskolai történelemoktatásnak van. Ha a konstruktív és szakszerű nézőpontok beszivárognak az oktatásba, akkor van esély a történelemtképek igazi közelítésére. Ez pedig talán a legnehézkesebb folyamat: egyetemi tanári, tantervi, tankönyvbeli, tanári nézőpontváltásra van szükség, és ez érzelmileg-ideológiailag kevésbé érintett tantárgyak⁷⁷ esetében is lassú folyamat.

Radu Lupescu kolozsvári magyar történész, a Sapientia EMTE oktatója 2013-ban tett kijelentésével zárom soraimat, hogy érzékeltessem, sokakat foglalkoztató kérdés ez, és lassú megoldódása során (mert hiszem, hogy ez lesz a jövő) jelentős szerep jut a nyelvnek, a nyelvi közvetítésnek:

az erdélyi történészek a román és a magyarországi szakemberközösségnek egyaránt méltó tárgyalópartnerei. A rendszerváltás óta sorozatban jelennek meg a hiányzó erdélyi magyar forrásmunkák. Egyetlen nagy probléma, hogy az erdélyi múltat feltáró forrásmunkák csak magyar nyelven látnak napvilágot, így nem hozzáférhetők a román nyelvű szakma számára. [...] ezt átmeneti állapotnak tartja, a magyar forrásmunkák megjelenését követően rövidesen eljön az az időszak is, amikor az erdélyi múlt hangsúlyosan szerepel majd angol nyelvű szakirodalomként, és román nyelven is hozzáférhető lesz. Az ördögi körből az erdélyi magyar történészek közreműködésével lehetne továbblépni, ha a szakma komolyan veszi a román és a magyar történetírás közötti híd szerepét. Lucian Boia sikernek örvendő könyvei előkészíthetik a terepet a nyitásra. Más út nincs, mert – ahogy Boia fogalmaz – hazugságokra épített társadalmaknak nincs jövője (*Erdélyi Napló*, 2013. 2. 8.).

Az erdélyi magyar történelemtudomány felismert híd-szerepének megvalósításában tudnak segíteni a fordítók, akik nemcsak magyarra fordítják a román

⁷⁷ Elfogadni azt, hogy Románia történelme is egy a tantárgyak közül, illetve, hogy ennek a romániai kisebbségek történelme is részét kell hogy képezze, nem kis lépés e tudományterület és tantervi megvalósulása számára.

tudományosság fontos műveit, hanem románra is fordítják a magyar tudományosság azon műveit, melyek szerepet játszhatnak abban, hogy a párbeszéd tere lehessen ez a tudományterület. Ugyanakkor, ha igaz az, hogy a hungarológia a különböző tudományok magyarsággal foglalkozó területeit foglalja össze, akkor nyilvánvalóan feladata azoknak a külföldi, nem magyar nyelven született munkáknak, megközelítéseknek a feltérképezése, esetleg hozzáférhetővé tétele is, melyek a magyar kultúra valamely szeletével (esetünkben a magyar történelemmel) foglalkoznak. E feladat megvalósításában szintén nagy szerepe van a fordításnak.

Irodalom

- Balogh László. 2001. *Románia története*. Budapest: Aula Kiadó Kft.
- Bárdi Nándor. 2016. *Erdély, Románia és a romániai magyar kisebbség történetével foglalkozó 1989 utáni magyar nyelvű szakirodalom nagy témái és a kutatási programok: Előadás az erdélyi történész doktoranduszok konferenciáján 2016. április 28–29.* https://www.academia.edu/24874562/Rom%C3%A1nia_a_XX._sz%C3%A1zadi_magyar_t%C3%B6rt%C3%A9net%C3%ADr%C3%A1sban_v%C3%A1zlat_ (2016. jún. 6.)
- Boia, Lucian. 1997. *Istorie și mit în conștiința românească*. București: Humanitas.
- Boia, Lucian. 1999. *Történelem és mítosz a román köztudatban*. Bukarest–Kolozsvár: Kriterion Könyvkiadó.
- Boia, Lucian. 2012. *De ce este România altfel?* București: Humanitas.
- Boia, Lucian. 2013. *Sfârșitul occidentalului*. București: Humanitas.
- Boia, Lucian. 2014. *A Nyugat hanyatlása*. Kolozsvár: Koinónia Kiadó.
- Boia, Lucian. 2014. *Miért más Románia?* Kolozsvár: Koinónia Kiadó.
- Boia, Lucian. 2014. *Primul război mondial: Controverse, paradoxuri, reinterpretări*. București: Humanitas.
- Boia, Lucian. 2015. *Vesztesek és győztesek: Az első világháború újraértelmezése*. Budapest: Cser Kiadó.
- Drăgan, Traian. *A román történelmi tudat*. <http://www.c3.hu/~klio/klio992/klio022.html> (2019. máj. 3.)
- Gáldi László–Makkai László. 1941. *Románia története: különös tekintettel az erdélyi románokra*. Budapest: Magyar Történelmi Társulat.
- Hornyák Árpád–Vitári Zsolt (szerk.). 2009. *A magyarságkép a közép-európai tankönyvekben a 20. században*. Kutatási füzetek 14. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.
- Hunya Gábor–Réti Tamás–R. Süle Andrea–Tóth László. 1990. *Románia 1944–1990: Gazdaság- és politikatörténet*. Budapest: Atlantisz Kiadó.
- Iordachi, Constantin–Turda, Marius. 2000. Reconciliere Politică versus discurs istoric: Percepția Ungariei în istoriografia românească, 1989–1999. *Altera* VI (2000. okt.) (14): 153–174.
- Iordachi, Constantin–Turda, Marius. 2000. Politikai megbékélés versus történelmi diskurzus: az 1989–1999 közötti román történetírás Magyarország-percepciója. *Regio: Kisebbség, politika, társadalom* 11 (2): 129–157.

- Iordachi, Constantin–Trencsényi Balázs. 2000. A megújulás esélyei: a román történetírás tíz éve (1989–1999). In Iordachi–Trencsényi szerk.: *A román történetírás kihívásai. Replika X* (2000. nov.) 40–41, 165–194.
- Iordachi, Constantin–Turda, Marius. 2000. A megújulás esélyei: a román történetírás tíz éve (1989–1999). *Replika* (2000. nov.) 41.
- Lupescu, Radu. 2013. A román történelem hiányzó ezer éve. *Erdélyi Napló* http://www.erdelyinaplo.ro/aktualis/riportok/a_roman_tortenelem_hianyzo_ezer_eve (2016. máj. 21.)
- Miskolczy Ambrus–Trócsányi Zsolt. 1992. *A fanariótáktól a Hohenzollernekig: Társadalmi hanyatlás és nemzeti felemelkedés a román történelemben, 1711–1866. Két tanulmány.* Budapest: ELTE.
- Mitu, Sorin. 1998. *Illúziók és valóság Erdélyben.* Ford. Singer Júlia. <http://www.c3.hu/scripta/beszelo/98/09/06mitu.htm> (2016. jún. 16.)
- Mitu, Sorin. 1999. *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a.* București: Sigma.
- Mitu, Sorin. 2006. *Transilvania mea: Istorii, mentalități, identități.* Iași: Polirom.
- Mitu, Sorin. 2008. Szakítás a nacionalizmussal. Ford. Kántor Erzsébet. *Korunk*, január. <http://korunk.org/?q=node/8773> (2016. jún. 16.)
- Mitu, Sorin. 2016. Összehasonlító imagológia: egy összefoglaló tudományág terve. Ford. Pieldner Judit és Tapodi Zsuzsa. In *Imagológiai olvasókönyv*, szerk. Tapodi Zsuzsa. 45–83. Kolozsvár: Scientia Kiadó.
- Mitu, Sorin. 2016. Erdélyi barátok és ellenségek: románok, magyarok és egymásról alkotott képük. Ford. Lajos Katalin. In *Imagológiai olvasókönyv*, szerk. Tapodi Zsuzsa. 103–131. Kolozsvár: Scientia Kiadó.
- Mitu, Sorin. 2018. *Az én Erdélyem: Történetek, mentalitások, identitások.* Ford. Sebestyén Mihály. Marosvásárhely: Mentor Könyvek.
- Mungiu-Pippidi, Alina. 1999. *Transilvania subiectivă.* București: Humanitas.
- Murgescu, Bogdan. 2000. *A fi istoric în anul 2000.* București: Editura ALL Educational.
- Nagy Mihály Zoltán. 2009. A múltszemlélet „színeváltozása” Romániában. A közös hagyományoktól a kirekesztésig. A magyarságkép változása a romániai történelemtankönyvekben 1947–1989 között. In *A magyarságkép a közép-európai tankönyvekben a 20. században*, szerk. Hornyák Árpád–Vitári Zsolt. Kutatási füzetek 14. 411–430. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.
- Oișteanu, Andrei. 2001. *Imaginea evreului în cultura românească. Studiu de imagologie în context est-central european.* București: Humanitas.
- Oișteanu, Andrei. 2005. *A képzeletbeli zsidó a román (és a kelet-közép-európai) kultúrában: Imagológiai tanulmány.* Ford. Hadházy Zsuzsa. Kolozsvár: Kriterion Kiadó.
- Raffai Ernő. 1989. *Vajdaságoctól a Birodalomig: Az újkori Románia története.* Szeged: JATE.
- Salamon Alpár Ferencz–Hermann Gusztáv Mihály–Gyöngyössi János et al. 2012. *A székelység története: Kézikönyv és tankönyv az általános iskolák 6. és 7. osztályai (valamint minden érdeklődő) számára.* Csíkszereda: Hargita Megyei Hagyományörzési Forrásközpont.
- Szász Zoltán. 1993. *A románok története.* Budapest: Bereményi Kiadó.
- Tapodi Zsuzsa szerk. 2016. *Imagológiai olvasókönyv.* Kolozsvár: Scientia Kiadó.

Zahorán Csaba. 2009. Rivális nemzeti narratívák. A román és a magyar középiskolai történelemtankönyvek összehasonlító elemzése. In *A magyarsággép a közép-európai tankönyvekben a 20. században*, szerk. Hornyák Árpád–Vitári Zsolt. Kutatási füzetek 14. 431–470. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.

Zub, Alexandru–Antohei, Sorin. 2002. *Oglinzi retrovizoare: Istorie, memorie și morală în România*. Iași: Editura Polirom.

Katalin LAJOS

PREVOD I PRIBLIŽAVANJE PREDSTAVA O ISTORIJI

Predstava o Transilvaniji u radovima dva savremena rumunska istoričara

Komparativna imagologija bavi se stvaranjem i širenjem kolektivne slike o određenim zajednicama i grupama o sebi i drugima; takođe proučava pitanja identiteta i odnosa prema Drugima. S jedne strane, komparativna imagologija je interdisciplinarni metod, dok se s druge strane može posmatrati i kao zasebna naučna grana. Naročiti diskurs historiografije može da formira i širi ove kolektivne predstave, i zahvaljujući tome što može biti zanimljiv ne samo za struku nego i laike, može da utiče na tradicionalne koncepte kako na pozitivan tako i na negativan način. Rad se bavi analizom nekoliko značajnih radova rumunskih istoričara posle 2000. godine objavljenih u prevodu na mađarski jezik. Cilj rada je da prikaže na koji način ti radovi doprinose predstavljanju rumunske i mađarske istorije. Takođe se analiziraju prevodi na polju historiografije u smislu njihovog doprinosa zajedničkom razumevanju istorije ova dva naroda.

Ključne reči: imagologija, istorija, prevod, kulturna razmena, hungarologija

Katalin LAJOS

TRANSLATION AND APPROACHING IMAGES OF HISTORY

The Image of Transylvania in the Works of Two Contemporary Romanian Historians

The comparative imagology deals with the formation and spreading of collective images of some communities and groups about others and themselves; it studies the issues of identity and relations with Others. The comparative imagology, on the one hand, is an interdisciplinary method; on the other hand, it can be seen as an individual branch of science. The special discourse of the historiography can form and spread these collective images, and due to the fact that it can be interesting not only for the professionals but also for common readers, it can influence these traditional conceptions either in a positive or negative way. In my paper I will analyze some important works of Romanian historians after 2000 published also in Hungarian translations to show what kind of image is presented about the Romanian and Hungarian history. I will also analyze the possible contribution of translations in the field of historiography to the mutual understanding of these two nation's image of history.

Keywords: imagology, history, translation, cultural exchange, Hungarian studies